

Проте з кожним роком кількість країн, охоплених стратегією формування позитивного іміджу Японії збільшується, не зважаючи на віддаленість країн та культурні відмінності.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль политики плейсбрендинга страны как инструмента реализации национальных интересов на примере Японии. Авторка уделяет внимание ключевым составляющим элементам имиджа Японии в мире, раскрывает особенности формирования имиджа страны.

Ключевые слова: плейсбрендинг, имидж Японии, национальный бренд, политика «мягкой силы», культурная дипломатия.

Abstract. This article examines the current role of the country's place branding policy as a tool for realizing national interests on the example of Japan. The author pays attention to the key components of Japan's image in the world, reveals the peculiarities of building the country's image.

Key words: placebranding, image of Japan, national brand, soft power policy, cultural diplomacy.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Anholt S. Competitive identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions. New York: Palgrave Macmillan, 2007. 134 p.
2. Blichfeldt B. C. Unmanageable place brands? *Place Branding*. 2003. Vol. 1. PP. 388–401.
3. Dinnie K. Nation Branding: Concepts, Issues, Practice. Oxford: Butterworth Heinemann, 2008. URL: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/nation_branding/Nation_Branding_-_Concepts_Issues_Practice_-_Keith_Dinnie.pdf.
4. Hildreth J. Place Branding: a View at Arm's Length. *Place Branding and Public Diplomacy*. 2010. № 6. P. 27-35.
5. Olins W. Branding the Nation – the Historical Context. *Journal of Brand Management*. 2005. Vol. 9. P. 241–248.
6. Van Ham P. Place Branding: The State of the Art. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616. P. 126–149.
7. Важенина И. С. Имидж и репутация территории как основа продвижения в конкурентной среде. *Маркетинг в России и за рубежом*. 2006. №1. С. 68–77.
8. Распространение в мире Японизма – «Япония» становится брендом, 2011. URL: <http://www.eri-21.or.jp/russia/opinion/world/20110818.shtml>.

УДК 327.5

КЛАСИЧНИЙ РЕАЛІЗМ ТА НЕОРЕАЛІЗМ В ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Д. О. Столяренко, Ю. Т. Теміров

Анотация. У даному дослідженні наводяться порівняння та протиставлення неореалізму із класичним реалізмом, опис його основних положень та нововведень у реалістичну традицію.

Ключові слова: неореалізм, структурний реалізм, класичний реалізм, система, анархія.

Структурний реалізм, або «неореалізм» набув надзвичайного впливу на сучасне вивчення міжнародних відносин, частково завдяки його спробам бути більш науковими, ніж його попередники. Мета дослідження полягає в тому, щоб кинути виклик загальноприйнятим узагальненням в галузі міжнародних відносин та представити більш витончене та тонке розуміння цієї теоретичної концепції. Методологічною основою роботи є системний та аналітичний підходи для дослідження міжнародних відносин як динамічного явища.

Як світогляд реалістична традиція являє собою позитивістський раціоналістичний об'єктивістський песимізм. Реалізм стосується світу, яким він є насправді, а не того, яким він повинен бути. Іншими словами, це емпірична, а не нормативна парадигма [1, с. 4]. Як метод – державно-центристський підхід до аналізу і вивчення історії міжнародних

відносин, орієнтований в першу чергу на тему конфліктів і безпеки. Особлива увага приділяється великим державам, оскільки вони мають найбільший вплив на міжнародній арені [2, с. 17–18]. Реалізм також є песимістичним і підкреслює періодичні моделі силової політики, що проявляються повторюваними конфліктами, суперництвом та війнами [3, с. 60]. Як науково-дослідна програма реалізм містить в собі такі поняття, як баланс сил та дилема безпеки, що стають основними аналітичними інструментами [4, с. 53]. Як ідеологію реалізм можна визначити як систему політичних, правових, моральних філософських поглядів і ідей, які обґрунтовують центральну роль державця в глобальному масштабі. Реаліст стверджує, що розподіл влади або можливостей значною мірою визначає міжнародні результати.

Це бачення світового устрою базується на певних засадах:

- держави є центральними акторами в міжнародній політиці в більшій мірі, аніж окремі особи або міжнародні організації;
- державна форма організації має коріння в самій суспільній природі людини, вона виникає в результаті розвитку людської природи
- міжнародна політична система характеризується як анархічна, адже не існує наднаціонального союзу, який міг би диктувати правила іншим державам;
- суб'єкти в міжнародній політичній системі є раціональними та максимізують їхні власні інтереси;
- окрім захисту власних інтересів, держави є також самозабезпеченими.

По-перше, припускається що міжнародна політика організована суверенними національними державами і що ці суверенні національні держави не підкорюються вищим силам (наднаціональному уряду). Саме це означає бути суверенним для держави, що вона має абсолютну владу над своєю територією і народом й незалежність на міжнародному рівні. У теорії міжнародних відносин всі держави в міжнародній політиці вважаються суверенними, навіть якщо є дебати щодо ступенів та / або видів суверенітету.

По-друге, головними міжнародними процесами є конфлікти між державами та їх крайня форма – війна. Міжнародні відносини є специфічними через те, що вони мають анархічний характер і являють собою арену гострого протистояння держав. Але міжнародні конфлікти не є єдиним видом міжнародних процесів, оскільки міжнародні відносини розгортаються у тіні війни, тобто держави вдаються до укладення різноманітних військових і військово-політичних союзів з метою спільної боротьби та оборони. Співробітництво у них відіграє другорядну роль.

По-третє, описана вище особливість міжнародних відносин, а саме їх анархічний характер, сприяє виникненню небезпеки чи загрози небезпеки для державних інтересів. Тому в основі міжнародного функціонування держав лежить їх прагнення до збільшення влади та зменшення влади інших. На основі даного принципу забезпечується власна безпека. Але тут виникає невирішена «дилема безпеки»: конфліктність та несумісність забезпечень безпеки, коли одна держава прагне збільшити військову потужність або створити альянс, що спричиняє посилення напруги через відповідну на ці дії реакцію аналогічними заходами інших держав.

І наостанок, на міжнародній арені держави забезпечують собі владу, що асоціюється з поняттям «національний інтерес» або за допомогою військової стратегії, або за допомогою дипломатії. Невід'ємною частиною влади є сила, яка є одним із найважливіших засобів забезпечення національної безпеки, адже загроза фізичного насилля є органічним елементом зовнішньої політики. Результатом прагнення кожної із держав до максимального задоволення своїх національних інтересів є встановлення на світовій арені певної рівноваги влади (балансу сил), яка є єдиним реальним засобом забезпечити і зберегти мир. Таким чином, з точки зору політичного реалізму, стан миру – це стан рівноваги сил між державами. Адже проблему подолання міжнародної анархії, війни та миру неможливо вирішити шляхом кодифікації універсальних моральних норм і

удосконалення міжнародного права та за допомогою механізмів колективної безпеки чи гармонізацією національних інтересів шляхом створення світового співробітництва.

На початку 1970-х років багато теоретиків, відображаючи поточні проблеми, надмірно реагували на традиційні теорії реалізму. Неореалізм став викликом класичному реалізму, що відображає бажання розвинути більш науковий і менш історичний чи психологічний підхід до розуміння поведінки держав. Кеннет Уолц критикував погляди класичних реалістів як редукціоністські.

Основні положення неореалізму дозволяють систематично підходити до вивчення змін у поведінці держави. Розділяють шість основних неореалістичних концепцій: анархічність міжнародних відносин, існування їх певної структури, потенціал держав, розподіл влади, полярність та національні інтереси.

Перші дві концепції «анархія» та «структура» переплітаються. Зазначається, що «структура» міжнародної системи є «анархічною». «Анархія» не означає наявності хаосу та безладу. Це просто стосується відсутності світового уряду [5, с. 88]. Не маючи наднаціонального уряду, що забезпечує безпеку та стабільність у міжнародних відносинах, світова політика формально та ієрархічно не організована. Міжнародна політика структурована за «анархією», на відміну від внутрішньої політики, яка структурована за «ієрархією». Таким чином, міжнародна система визначається з точки зору анархічної міжнародної структури.

«Анархічна структура» має два основних наслідки. По-перше, кожен суб'єкт міжнародної системи відповідальний за власне виживання, що робить міжнародну систему «системою самопомогі». Таким чином, ця система складається з одиниць, що насамперед прагнуть вижити. Національні держави – єдині суб'єкти міжнародних відносин, які мають централізовану законну владу застосовувати силу для забезпечення власної безпеки. Таким чином, суверенні держави є складовими одиницями міжнародної системи та головними суб'єктами світової політики. Тому організаційним принципом міжнародної структури є «анархія», і ця «структура» визначається з точки зору держав. По-друге, держави постійно відчують загрозу потенційного нападу на них. Там, де ніхто не покарає в силу владних повноважень, ніхто не зобов'язаний підкорятися [5, с. 88–93].

Оскільки кожна держава постійно відчуває себе невпевнено, кожна з них повинна бути здатною до самообслуговування. Це призводить до третього поняття «потенціал». Можливості мають важливе значення для держав для забезпечення їх виживання. Мета виживання заохочує відносні вигоди. Неореалістична оцінка «спроможностей» держави визначається п'ятьма основними критеріями; її природні ресурси, демографічні, економічні, військові та технологічні можливості. Оскільки кожна держава досягає різного рівня спроможності (що насамперед служить її метою для виживання), держави в рамках міжнародної системи диференціюються за рівнем своїх можливостей. Таким чином, неореалісти прагнуть скласти реляційну картину можливостей кожної держави в будь-який момент часу. Це називається «відносною здатністю».

Влада визначається в рамках реалістичної парадигми, у наступному твердженні: «Реалісти вважають, що поведінка держави значною мірою визначається матеріальною структурою міжнародної системи». Моргентау стверджує, що: «Влада може містити все, що встановлює і підтримує панування людини над людиною... від фізичного насильства до найтонших психологічних зв'язків, за допомогою яких один розум контролює інший» [1, с. 9]. Для Моргентау найважливішим матеріальним аспектом влади є збройні сили, але ще більш важливим є характер нації, моральний дух та якість управління [1, с. 186]. Уолц пропонує значно тонше визначення потужності чи спроможностей, ніж Моргентау. Його оцінка сили включає такі компоненти: «чисельність населення та території, наділення ресурсами, економічний потенціал, військова сила, політична стабільність та компетентність управлінців» [5, с. 131]. Незважаючи на те, що Уолц очевидно надає матеріальним факторам більшого значення, нематеріальні виміри влади також присутні в його теорії, що проявляється його акцентом на політичній стабільності

та компетентності управлінців. Причиною переважного наголосу Уолца на матеріалізмі є його прихильність до «наукового» реалізму. Отже, Уолц обмежує своє визначення влади переважно матеріальними змінними, оскільки їх набагато простіше визначити кількісно. Також неореалізм розглядає владу як можливий корисний засіб, оскільки держави ризикують, якщо її у них або замало, або занадто багато. Надмірна слабкість може спровокувати атаку. Надмірна сила може спонукати інші держави збільшити свою потужність та об'єднати зусилля проти домінуючої держави. Оскільки влада є, можливо, корисним засобом, розумні державні діячі намагаються мати її у відповідній кількості. Однак у вирішальних ситуаціях головна проблема держав – не влада, а безпека. Цей перегляд є важливим [6, с. 618–620].

Поняття «полярності» можна пояснити у світлі попередніх концепцій. «Полярність» міжнародної системи визначається шляхом вивчення «розподілу потенціалу» між міжнародними акторами у будь-який момент часу. Цей підхід дозволяє чітко типізувати природу міжнародної системи. Як правило, можна розрізнити три типи полярності; однополярність, біполярність та багатополярність. Однополярність переважає, коли окрема держава в системі помітно перевершує порівняно з усіма іншими державами з точки зору демографічних, економічних, військових та технологічних можливостей. Біполярність існує, коли ці можливості в основному розподіляються між двома відомими дійовими особами, подібно до епохи холодної війни, коли США та Радянський Союз представляли два «полюси» влади. Багатополярність виникає, коли більш ніж два суб'єкти володіють майже рівними відносними можливостями. Приклади багатополярних структур можна побачити в періоди, що слідували і тривали протягом Першої та Другої світових воєн.

«Національний інтерес». Бажаючи безпеки, держави прагнуть розширити свої можливості по відношенню до конкуруючих держав. Таким чином, забезпечення територіальної, економічної та військової безпеки є пріоритетними національними інтересами держави. У той же час потенціал, який має держава по відношенню до інших, обмежує або готує держави до реалізації таких інтересів. У свою чергу, масштаби та амбіції інтересів країни визначаються рівнем її спроможності. Тому в рамках неореалістичних концептуальних засад національні інтереси держав найкраще розуміти з урахуванням співвідношенням їх відносних можливостей.

Що стосується пояснення поведінки держав, то класичний реалізм нібито підкреслює людську природу, тоді як неореалізм визначає причинно-наслідкові зв'язки в анархічній міжнародній системі. Тлумачення Моргентау в основному, але не виключно, обмежуються першим образом, який він базує на фіксованому та універсалістському викладі людської природи. Перший принцип політичного реалізму чітко пояснює цей пункт: «політика, як і суспільство загалом, керується об'єктивними законами, коріння яких сягає людської природи» [1, с. 4]. На думку Моргентау, боротьба за владу на міжнародному рівні в основному є результатом «*animus dominandi*», потягу «політичних людей» домінувати над іншими. Однак Моргентау виходить за межі людської природи і переходить на другий рівень аналізу. Він розглядає державу як колективне відображення потягу влади до політичної людини та одиницю, яка здійснює свої імпульси на міжнародній арені. Таким чином, держава є референтним об'єктом теорії Моргентау і агентом, що переслідує владу в міжнародних відносинах. Третій образ також присутній у розповіді Моргентау про боротьбу за владу. Анархія – не глибока причина конкуренції за владу, а життєво важлива сила. Відсутність світового уряду означає, що немає обмежень для основних бажань людини, що відображаються в поведінці держави, домінувати над іншими [7, с. 290–293]. Однак в ієрархічному порядку переслідування влади буде скасовано, оскільки «*animus dominandi*» буде обмежений глобальним левіафаном [1, с. 477]. Отже, вроджене бажання людини домінувати над іншими, що є рушійною силою державної поведінки, може мати місце лише до тих пір, поки міжнародна система залишається анархічною.

Тим не менш, Кеннет Уолц розглядає Моргентау як першого теоретика-реаліста і критикує його підхід з трьох позицій. По-перше, версія Моргентау про людську природу є повністю гіпотетичною, оскільки ми не можемо емпірично перевірити, якою є справжня людська природа. Це, у свою чергу, унеможливорює оцінку обґрунтованості його тези [8, с. 166]. По-друге, есенціалістська концепція Моргентау про людську природу є проблематичною, оскільки константа не може пояснити зміни. Перефразовуючи Уолца: «якщо людська природа була причиною війни в 1914 р., Це однаково була причиною миру в 1910 р.» [8, с. 28]. По-третє, Уолц звинувачує Моргентау в редукціонізмі, оскільки останній намагається пояснити ціле сумою його частин. Редукціонізм не враховує, чому моделі міжнародної політики постійно повторюються, хоча актори та їхній характер постійно змінюються [8, с. 65, 74].

Отже, є чотири ключові відмінності між класичним реалізмом та неореалізмом. По-перше, класичний реаліст знаходить коріння міжнародних конфліктів та війни в недосконалій людській природі, тоді як неореалісти стверджують, що їх глибинні причини знаходяться в анархічній міжнародній системі. По-друге, держава перевершує систему онтологічно в класичному реалізмі, на відміну від неореалізму, що дає більше місця для свободи волі [9, с. 17]. По-третє, класичні реалісти розмежовують сили статусу-кво та ревізійні сили, тоді як неореалізм розглядає держави як унітарних суб'єктів [10, с. 91–92]. По-четверте, неореалісти намагаються побудувати більш суворий і науковий підхід до вивчення міжнародної політики, під сильним впливом біхевіористичної революції 1960-х років, тоді як класичний реалізм обмежує свій аналіз суб'єктивними оцінками міжнародних відносин [11, с. 148].

Структура міжнародної системи є наслідком взаємодій міжнародних акторів, але вона не зводиться до простої суми цих взаємодій, а представляє собою самостійний феномен, здатний нав'язати державі ті чи інші обмеження, або ж запропонувати сприятливі умови та можливості на світовій арені. Так і неореалізм не можна повністю ототожнити із класичним реалізмом, адже він є його переглядом, відносно самостійним теоретичним вченням, що базується на класичному реалізмі, але приносить багато нового та дає відповідь на окремі проблеми, що виникли під час великих дискусій.

Протягом століть структура міжнародного життя залишалася вражаюче або гнітюче однорідною, навіть тоді, коли відбувалися глибокі зміни в складі держав, які, на думку реалістів, враховують національну поведінку та міжнародні результати. Реалісти не можуть пояснити розмежування між передбачуваними причинами та спостережуваними наслідками. Неореалісти можуть.

Неореалізм стверджує, що міжнародну політику можна зрозуміти лише в тому випадку, якщо ефекти структури додаються до пояснень на рівні окремих держав традиційного реалізму. Більш загально, неореалізм відновлює причинно-наслідковий зв'язок між взаємодіючими міжнародними акторами та результатами їх дій. Неореалістична теорія показує, що причини рухаються не в одному напрямку, від взаємодіючих одиниць до результатів, а в двох напрямках. Реалісти не можуть обробляти причинно-наслідкові зв'язки на рівні вищих станів, оскільки їм не вдається уявити структуру як силу, яка формує і спонукає до дії держав. Неореалізм може.

Аннотация. В данном исследовании приводятся сравнения и противопоставления неореализма с классическим реализмом, описание его основных положений и нововведений в реалистическую традицию.

Ключевые слова: неореализм, структурный реализм, классический реализм, система, анархия.

Abstract. This study compares and contrasts neorealism with classical realism, describes its main provisions and innovations in the realistic tradition.

Key words: neorealism, structural realism, classical realism, system, anarchy.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Morgenthau H. Politics Among Nations. New York: Alfred A. Knopf. 1956. P. 752.
2. Mearsheimer J. The Tragedy of Great Power Politics. New York: Norton. 2001. P. 592.

3. Jackson R. and Sorensen G. Introduction to International Relations: Theories and Approaches. New York: Oxford University Press. 2007. P. 337.
4. Buzan B. 'The Timeless Wisdom of Realism?'. In International Theory: Positivism and Beyond, edited by Steve Smith, Ken Booth and Marysia Zalewski. London: Cambridge University Press. 1997. P. 380.
5. Waltz K. Theory of International Politics. United States: McGraw-Hill. 1979. P. 256.
6. Waltz, Kenneth N. The Origins of War in Neorealist Theory. *Journal of Interdisciplinary History*. Vol.18 1988. P. 615–628.
7. Shimko K. Realism, Neorealism, and American Liberalism. *The Review of Politics*. 54. 1992. P. 281–301.
8. Waltz K. Man, the State, and War: A Theoretical Analysis. New York: Columbia University Press. 1959. P. 263.
9. Hobson J. The State and International Relations. London: Cambridge University Press. 2000. P. 268.
10. Schweller R. Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?. *Security Studies*. 5. 1996. P. 90–121.
11. Weber C. International Relations Theory: A critical introduction. 2nd edition. NY: Taylor and Francis e-Library. 2005. P. 224.

УДК 94:395"17-18"

ЖІНОЧА РОЗПУСТА ТА ЗРАДА У СУСПІЛЬНІЙ УЯВІ УКРАЇНЦІВ У XVIII-XIX СТОЛІТТІ

О. О. Ткач, І. В. Пятницькова

Анотація. У даному дослідженні розглядаються суспільні уявлення про жіночу розпусту та зраду властиві українському суспільству XVIII–XIX ст. Визначено, що проявом девіантної поведінки жіноцтва вважалися народження позашлюбних дітей, подружня зрада та розпуста. Така поведінка підлягала суспільному осуду.

Ключові слова: жінка, девіація, зрада, розпуста

Проблеми співіснування девіацій та норми, дослідження підстав функціонування «ненормального», злочинного світу, були та й залишаються багато в чому пріоритетними в соціально орієнтованих науках. Дослідження девіацій в минулому не лише призведе до перегляду стереотипів, що побутують в історіографії, але й дозволить переосмислити низку причин, «норм» та «обмежень» у тривожному сьогоденні.

Важливою проблемою соціальних наук є також гендерна обумовленість девіацій. Особливе місце жінки у системі суспільних відносин XVIII століття в Україні та тогочасні суспільні засади моралі, духовної культури виокремлюють специфічне ставлення до жінки з проявами девіантної поведінки. Жінці довелося пройти скрізь довгий шлях, сповнений фізичних покарань, заслання й громадського осуду. Тому є необхідність у з'ясуванні причин того, чому іноді жінки виявлялися не в змозі пристосуватися до вимог суспільства й ефективно функціонувати в ньому, виявляючи девіантну поведінку.

В історіографії тема девіантності жінок окреслена доволі фрагментарно та епізодично. Цікавим, в контексті нашої проблематики може бути один із розділів монографії відомого харківського історика В. Маслійчука, присвячений девіантній поведінці жіноцтва у 80-х – 90-х роках XVIII ст. [1]. Досить детальні відомості про життя жінок та ставлення суспільства до різних видів девіації знаходимо у публікації знатної дослідниці О. Кісь [2]. Серед досліджень із жіночої проблематики у різних аспектах її виявлення, є роботи дослідниці Н. Пушкарьової [3], яка намагалась показати жінку, її внутрішню красу, а також суспільні стереотипи, які доводиться долати жінкам протягом багатьох століть. У монографії І. Шангіної «Русские девушки» [4] знаходимо інформацію про життя сільських дівчат з часу дорослішання до перших років заміжжя. Особлива увага вченої сконцетрована на «неправильних» жіночих долях «старих дівок», матерів-покриток, дівчат, які втратили цноту до шлюбу. Інформацію щодо розпусти жінок знаходимо у працях О. Бороденко та С. Шашкова [5], [6].